

Kyrkoberskrivningar – Norra Billings pastorat

De fyra församlingarna Berg, Frösve, Götlunda och Väring bildar tillsammans Svenska kyrkan i Norra Billings pastorat. Sedan kristen tro kom till våra bygder för ca 1000 år sen finns vi med i människors liv. I din hand håller du en presentation av våra 14 kyrkor som finns i pastoratet.

Bergs församling (Berg, Lerdala, Timmersdala och Böja kyrkor)

1. Bergs kyrka

Bergs kyrka har under tidernas lopp genomgått flera ombyggnader. Av den kyrka vi ser idag är endast tornet från medeltiden. Ett fåtal föremål finns bevarade från den tidiga kyrkan: ett krucifix, en madonnabild och dopfunten. Kyrkan genomgick en genomgripande ombyggnad 1774 då långhus och kor revs för ett större kyrkorum.

Kyrkan har under 1900-talet genomgått flera restaureringar, den senaste gjordes 1998 under arkitekt Jerk Altons ledning.

Altartavlan föreställer Jesus i Getsemane och är målad av konstnären Sven Linderoth.

Endast 4 meter från tornet på kyrkans västra sida ligger **Stenskolan**. Den är ursprungligen ett medeltida sockenmagasin, sedan bygdens första skola och numera församlingshem. Även Stenskolas interiör restaurerades i samband med kyrkans restaurering 1998.

2. Lerdala kyrka

Lerdala kyrka uppfördes troligen på 1100-talet. 1751 byggdes koret ut. Sadelornet tillkom år 1768. Dopfunten och den lilla klockan i tornet är av medeltida ursprung.

Dopfunten är från mitten av 1200-talet. Över dopfunten hänger en lampkrona från 1600-talet. Krucifixet över ingången till sakristian har troligtvis tidigare varit triumfkrucifix över koret. Altaruppsatsen tillkom 1718 och är en gåva av baron Fleetwood som är begravd i koret. Altarskivan är gjord av bräder från den tidigare kyrkan.

Predikstolen byggdes 1698 av Bengt Jönsson. Kyrkan genomgick en genomgripande restaurering 1996 under arkitekt Jerk Altons ledning.

3. Timmersdala kyrka

Timmersdala kyrka har sitt ursprung i 1200-talet. Genom ett åsknedslag den 27 juni 1833 brann kyrkan ner till grunden. Kyrkan återuppbyggdes och stod färdig 1835.

Vid restaurering åren 1917-1922 byggdes ett vapenhus mot väster och kyrkan fick bl.a. en ny altarprydnad och dopfunt samt predikstol som övertagits från Lerdala kyrka.

1968 förändrades färgsättningen till den nuvarande, förändring skedde vid

altaret med ny altarring, ett kapprum tillkom i långhusets västra del och trappan till läktaren byggdes om. Långhuset fick nytt trägolv och kalkstensgolv i koret.

Altartavlan föreställer Symeon i templet som håller Jesusbarnet i sina armar. Tavlan är en kopia gjord av Anna Schwab efter ett original av holländske konstnären Martin Pepijn som finns på Nationalmuseet i Stockholm.

Dopfunten av trä är gjord av snickaren Verner Håkansson, Timmersdala.

Båda kyrkklockorna är gjutna efter branden 1833.

Kyrkan har genomgått en omfattande renovering åren 2006-2007, då två nya fönster öppnades för att öka ljusinsläpp. Nytt vapenhus med pentry och handikapptolett byggdes 2007.

4. Böja kyrka

Böja kyrka har sitt ursprung i 1200-talet. Den är Bergs församlings minsta kyrka. Kyrkan fick sitt nuvarande utseende under slutet av 1600-talet.

Äldsta inventariet i kyrkan är dopfunten från 1100-talet, gjord av Mäster Johannes. Bakom dopfunten finns en gravsten i väggen som minner om Jonas Nicolai Katt, död 1694, som var biträdande kyrkoherde i församlingen i 32 år.

Träskulpturerna på södra väggen härrör troligen från ett äldre altarskåp som gått förlorat. Kormatten är tillverkad av konstnären Harry W Svensson, Fägre 1706 tillverkades altaruppsatsen av

bildhuggaren herr Jonas uti Låstad. Här avbildas korsfästelsen och uppståndelsen. Troligtvis har han också snidat predikstolen från 1698. På framsidan avbildas evangelisterna och Jesus som världens frälsare.

Frösve församling (Frösve, Säter, Horn och Binnebergs kyrkor)

5. Frösve kyrka

Kyrkans västra del byggdes på 1100-talet som en typisk romansk valvkyrka med en klockstapel intill kyrkan.

Den medeltida dopfunten i huggen sandsten är kyrkans äldsta inventarium. Över dopfunten hänger en gobeläng av garn tillverkad av textilkonstnären Gerd Allert, Säter.

Den östra delen tillkom år 1690. I kyrkans vapenhus finns en mäktig järndörr som härrör från slutet av 1600-talet.

Väggmålningarna kring fönstren i kyrka är från 1600-talet.

Altartavlan är ett primitivt skuret verk i bullig bondbarockstil och uppsatt 1660 ursprungligen målad 1690, ommålad, 1807.

År 1773 blev kyrkan tillbyggd och utvidgad. Då tillkom även dopkapellet och sakristian.

Kyrkan fick nya spetsbågiga fönster 1878.

1924 restaurerades kyrkan då väggmålningar omkring fönstren togs fram. Bänkarna försågs med dörrar och Torvaldsens Kristusbild placerades i dopkapellet.

Kyrkan restaurerades 1991 då man fann ett äldre originalfönster med en väggmålning föreställande Nattvarden.

I kyrkan finns en Mariabild gjord av konstnären Harry W Svensson, Fägre.

6. Säters kyrka

Kyrkan uppfördes under åren 1100-1350. Under 1700-talet tillbyggd koret i öster med en tresidig avslutning, då det gamla koret revs. Under det nya koret finns en gravkammare.

Kyrkan fick ett trätorntårn på 1800-talet.

Dopfunten från före 1250 härstammar från den ursprungliga kyrkan.

Altartavlan är från 1774 och är tillverkad av träsnidaren Johannes Ullberg, Velinga.

På väggarna hänger fyra vapensköldar (epitafier) över släkterna Lind av Hageby, Björnhufvud samt Hammarhjelm vilka varit stora jordägare i socknen.

Kyrkan har ett rökelsekar och ett timglas från 1400-talet.

En enkel kammarorgel anskaffades 1889. En ny orgel installerades 1979 med bibehållande av orgelfasaden från 1909.

Kyrkan renoverades 1990 då altartavlan återfick sin ursprungliga färgsättning och predikstolen, som är unik, återfick sin ursprungliga dekor.

7. Horns kyrka

Ursprungligen fanns en kyrka från 1100-talet. Endast muren med trappa i tornet finns kvar när den nuvarande kyrkan uppfördes 1804. I vapenhuset finns en gammal järndörr från 1100-talet också bevarad. Dopfunten från 1200-talet kommer även den från den medeltida kyrkan.

1800-talskyrkan var sparsamt dekorerad endast med ett enkelt kors med solstrålar som en Gudssymbol över altaret.

Åren 1890 - 1899 byggdes kyrkan om då de spetsbågiga fönstren sattes in. Ny bänkinredning, predikstol och altarring tillkom. Nytt innertak med slät panel sattes in.

Altartavlan, som är målad av Sigrid Oxenstjärna-Aminoff, kom på plats år 1951 och ersatte då korset över altaret. Tavlan föreställer Jesus som sträcker sina händer mot människorna. I bakgrunden ser man Billingen och det himmelska Jerusalem.

Kyrkans klockor är gamla. Storklockan omgjöts i Skara 1727 och lillklockan är förmodligen äldre.

Åren 1938 - 1939 renoverades kyrkan. Nya innerbågar, vindfång mellan vapenhus och långhus tillkom liksom nya ekdörrar. Bänkarna byggdes om och den ursprungliga blå takfärgen togs fram.

Kororgeln insattes 1982 och flyttades 2004 till sin nuvarande placering så att ytterdörr blev tillgänglig. Kororgelns utsmyckning är utförd 2001 av konstnären Harry W Svensson, Fägre. Den föreställer sex trumpetare i norr, fyra kvinnoansikten i öster och en madonna (eller s:ta Lucia) i väster.

8. Binnebergs kyrka

Binnebergs kyrka är troligtvis den äldsta av kyrkorna i pastoratet och en av de minsta stenkyrkorna i Skara stift. Äldsta delen av kyrkan är från 1120. I slutet av 1500-talet och på 1600-talet var kyrkan förfallen. Kyrkan utvidgades i både väster och öster 1733 och försågs på 1790-talet med klocktorn. Tidigare fanns en klockstapel invid kyrkan.

Dopfunten härstammar från 1250-talet och har en fyrkantig cuppa och uttömningshål.

En träskulptur från 1450-talet föreställer S:ta Anna med Jungfru Maria i knäet med Jesus. ("Anna själv tredje")

Väggmålningarna är från 1600-talet och föreställer bland annat bröllopet i Kana. Målningarna är utförda av äldre Läcköskolans målare. Vid den senaste restaureringen återfanns en målning i vapenhuset föreställande varg och ett spjut, symboler för det onda.

Stenaltaret bär inskrifter både i minuskler, majuskler och runor.

Altaruppsatsen är en kalvariegrupp från 1600-talet som föreställer Frälsaren på korset med Maria och Johannes.

Korfönstret ritades av konstnären Axel Forssén samt tillverkades av signerades av N P Ringström 1931.

Kyrkan har en rikt snidad predikstol från 1600-talet.

Storklockan är från 1641 och märkt S.I.S. Lillklockan bär inskriptionen: Gjuten i Skara af mst Bilsten anno 1747.

Orgeln är från 1979. Tillverkad av Smedmans orgelbyggeri i Lidköping.

Götlunda församling (Götlunda, Flistad, Vad och Brännemo kyrka)

9. Götlunda kyrka

De väl tilltagna murarna i kyrkans västra del är från 1100-talet. Vid renovering 1987 hittades i sakristians vägg mot koret två överstycken till torngluggar, som bekräftar kyrkans ålder. Stenarna har murats in i väggen i samband med tillbyggnaden åt öster som gjordes efter branden 1670. Övergången mellan de nya och smalare väggarna i koret och kraftiga äldre syns tydligt.

Dopfunten är från 1100-talet. Den är av sandsten, fyrkantig och försedd med en bild av Guds Lamm som bär segerkorset.

Kyrkans två klockor är senmedeltida. De hängde ursprungligen i en klockstapel sydväst om kyrkan.

Altaruppsatsen skänktes 1685 av Ulf Bonde och hans maka Christina Bielkenstierna som ägde Gäddebergs gods. Deras vapen finns både på altaruppsatsen och på de främsta bänkarna.

Skriftklockan (primklocka) i koret är från sen medeltid och påminner om tiden före reformationen, den enligt rom. katolsk tradition användes för att markera förvandlingsundret av brödet och vinet under mässan.

Ljuskrönan i kristall, krönt med en man i stridsmundering och med en dubbelörn över sig är från 1600-talet. Förmodligen är det ett krigsbyte under 30-åriga kriget. Två av ljusplåtarna av driven mässing skänktes av Christina Bielkenstierna kring 1680. Övriga är kopior av dessa. Emblemerna på den gröna kollekthåven anses ha tillhört ett ryttarstandar från Carl XII:s tid i början av 1700-talet.

Takmålningarna från 1732 är utförda av Olof Collander. Över altaret är en duva målad, därefter Yttersta Domen och Himladrottningens kamp med Vilddjuret. Över läktaren avbildas paradiset.

En ytterdörr med smiddas järnbeslag, runskrift och ett alnmått hängande i en ring finns på Västergötlands museum i Skara.

På 1800-talet predikade här Mårten Landahl som är känd för den s.k. västgötaväckelsen. Ända från Dalarna kom folk för att lyssna, och några av dessa bosatte sig i bygden.

10. Flistads kyrka

Kyrkan uppfördes på 1100-talet eller i början av 1200-talet intill "Kung Ranes hög" (troligen uppförd under yngre järnåldern 400-1050 e Kr).

En tillbyggnad åt öster, som utmärks av de smalare murarna i kordelen, gjordes 1688.

Genom åsknedslag brann kyrkan ner 1706, varefter den fick sin nuvarande form med torn istället för den tidigare klockstapeln.

Kyrkans två klockor blev omgjutna efter branden, storklockan dessutom återigen 1853.

Den fyrkantiga och rikt ornamenterade dopfunten av sandsten är från tidigt 1200-tal. I koret finns också en dopfunt i trä från år 1693.

Takmålningarna från 1747 (restaurerade 1963) är utförda av Lars Hasselbom. Runt taket är den apostoliska trosbekännelsen målad, takets mittdel är försedd med bilder av änglar. Han har också målat bänkdörrarna.

Altartavlan är en Kristusbild (okänd konstnär) troligen från 1700-talet. Fram till 1983 fungerade som altartavla den bild av den korsfäste Kristus som numera hänger på korets södra vägg.

På norra korväggen finns två tavlor, ett porträtt av doktor Axel Luth samt en målning som föreställer Pauli omvändelse. Båda tavlorna donerades till kyrkan på 1700-talet av familjen Luth.

I Carl XII:s bibel har biskop Jesper Svedberg 1708 tecknat en bön.

Kyrkan genomgick en omfattande restaurering åren 1939-1941: skåp byggdes i sakristian, nya läktartrappor, nya fönsterytterbågar med antikglas, nya innerdörrar och kyrkan fick sin första orgel, vilken skänktes av syföreningen. Ett vapenhus i trä revs och ersattes av ett nytt i tornet. Korgolvet höjdes och västportalen förstörades. Interiör och exteriör målning gjordes och bänkinredningen ombyggdes. Predikstolen flyttades från koret till långhuset.

Ny tillbyggnad av vapenhus invigdes 2018 som inrymmer bl.a. pentry och RWC.

11. Vads kyrka

Vid en restaurering 1947-1949 påträffades den ursprungliga grunden till kyrkan från 1100-talets slut. Kyrkan finns omnämnd 1302, då kung Birger undertecknar ett brev vid Vads kyrka i Västergötland.

Kyrkan utvidgades 1724 åt öster genom att det gamla koret revs och ett längre och bredare kor byggdes. Kyrkan fick då sin nuvarande altartavla, som föreställer den uppståndne Kristus

som håller korset i sin hand. På altartavlans vänstra sida finns en bild av Mose med 10 Guds bud. Vem den högra bilden föreställer är osäkert.

Predikstolen är från 1700-talet. Den är försedd med träskulpturer av de fyra evangelisterna. 1782 beslöt kyrkostämman att man skulle ta upp ett fönster på kyrkans norra sida och göra fönstret på den västra gaveln större. 1813 upptogs nya och större fönster som fick målade "gardiner" 1815.

Klockstapeln är mycket gammal och har en s.k. "Björnstege". Den består av en kraftig stock som räcker från stapelns golv och upp till klockorna. På ena sidan är uttag gjorda för klättrarens fötter, på baksidan finns djupa skåror för händerna. Enligt uppgift räddade denna björnstege på 1800-talet klockstapeln från att bli ersatt av ett kyrktorn. Det finns två klockor: den stora är omgjuten i Örebro 1805 och den lilla gjuten i Skara 1748.

Orgeln från 1951 är kyrkans första och försedd med 11 stämmor. Fram till senaste renoveringen fanns det också en läktare längst bak på vardera sidan om mittgången, där orgeln var placerad.

12. Brännemo kyrka

Kyrkan uppfördes på frivillig väg 1919 i en vacker skogsbygd 7 km från moderkyrkan i Götlunda. Ritning till kyrkan utfördes av församlingsprästen Ernst Wennerblad.

Kyrkbygget påbörjade 11 maj 1919. Den 3:e söndagen i Advent 1919 firades den första gudstjänsten. Först 1 nov 1923 på Alla Helgons dag invigde biskop Hjalmar Danell kyrkan. 1938 putsades kyrkan utvändigt (tidigare tegelfasad). Då sattes korfönstret igen och den gamla altarprydningen (finns i församlingshemmet) ersattes av ett enkelt kors framför en nisch. Här målade 1948 Simon Sörman "Vandringen i ljuset från korset". På ömse sidor om koret är målat en ung familj på ena sidan och på andra sidan en livstyngd människa som blir styrkt av tron på Gud.

I doprummet finns ett evangelistfönster –glasmosaik- från 1967 av Harry Alm. Dopfunten är av eneträ från 1948.

Kyrkan har två klockor: storklockan från 1920 och lillklockan från 1931.

På platsen fanns tidigare en skola med lärarbostad. Skolan är idag församlingshem. Några km från kyrkan ligger Kannemakaretorp, som fram till 1867 var prästboställe där bl.a. den kände väckelseprästen Mårten Landahl bodde. Den Landahlska väckelsen är en del av anledningen till att Brännemo kyrka byggdes.

Värings församling (Väring och Locketorps kyrka)

13. Värings kyrka

Värings kyrka byggdes 1811-1813. Kyrkplatsen är dock medeltida och det är möjligt att vissa delar av kyrkan härrör från den medeltida kyrkan.

Från den ursprungliga kyrkan finns dopfunten bevarad. Den är ett mycket personligt exempel på den västgötska stenhuggarekonsten med symboliska bilder såsom korset, skeppet (kyrkan) och odjuret (det onda).

1980 fick konstnären Harry W Svensson, Fägre uppdraget att utföra en ny altarutsmyckning till kyrkan. Konstnären kallar sitt verk Bergspredikan. Enligt konstnären har "motivet formats så att det ger bilden av ett landskap. Jesus kommer fram i ett vardagligt sammanhang. Den samlade folkmassan skall vara ett med församlingen". Tavlan rymmer träd och blommor, djur och fåglar, lyssnande vuxna och lekande barn samlade kring Livets Herre. Under stilla veckan är altarets flyglar stängda, för att på Påskdagen åter slås upp som ett "livets och uppståndelsens landskap"

14. Locketorps kyrka

Gnistor från en eldsvåda i närheten antände 1896 den gamla kyrkans spåntak och inom bara några timmar var kyrkan helt nedbrunnen. Den nuvarande kyrkan uppfördes 1897-1898.

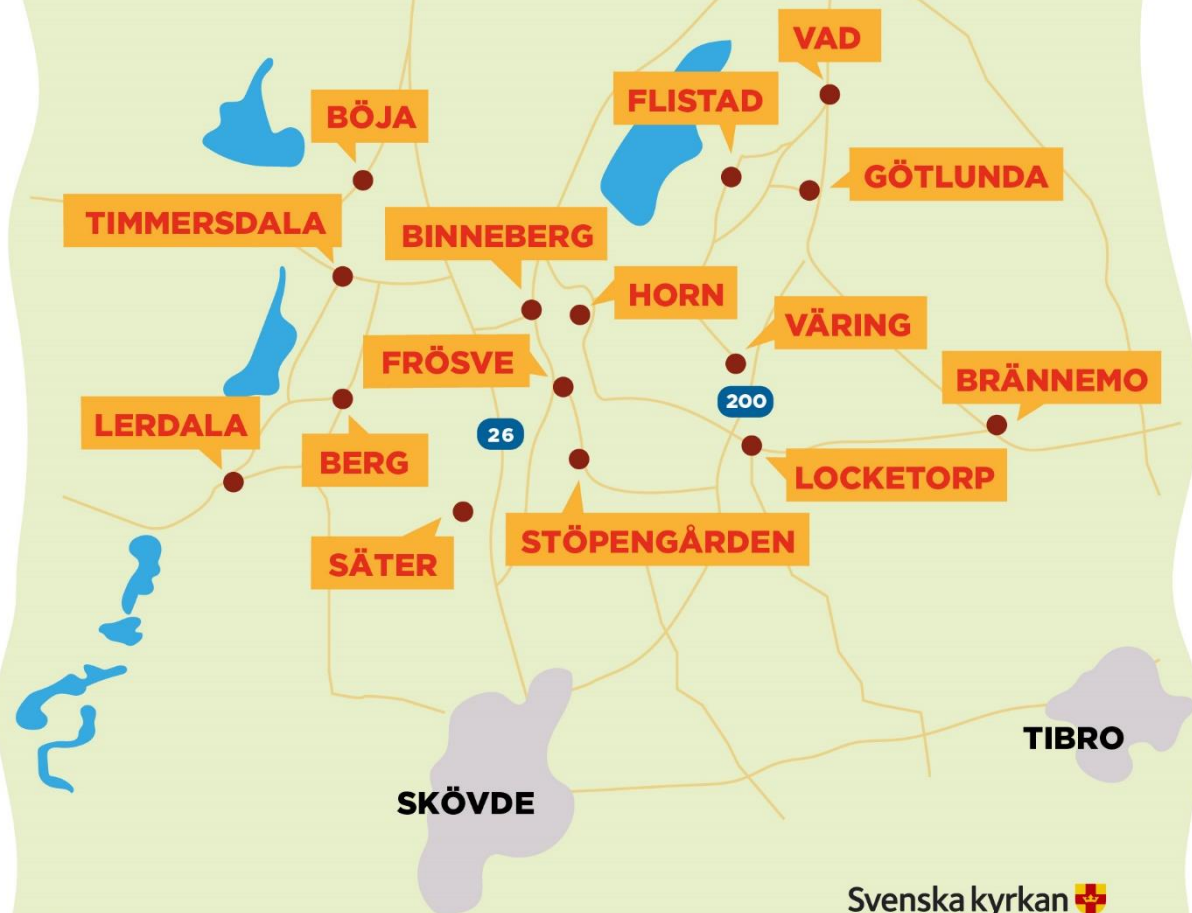
Från den gamla kyrkan har bevarats träskulpturer, som finns uppsatta på södra långväggen, liksom malmkronan i koret och ljuskronan i vapenhuset.

Kyrkans förnämsta prydnad är korfönstren i glasmosaik av

konstnären Bo Beskow. Han är internationellt känd bland annat genom utsmyckningen av en vägg i FN-skrapan i New York. Mittenfönstret avbildar Kristus som skänker Livets bröd. I västra fönstret framställs Bebådelsen, tillbedjan och dopet. I det östra ses Jesus i Getsemane, Jesus smädas och Golgatascenen.

Norra Billings pastorat

Vägarna är ej exakt avbildade.

Svenska kyrkan

2019